

Верховний
Суд

Трохи про ШІ в правничій сфері

Василь Крат,
суддя Верховного Суду,
кандидат юридичних наук, доцент

20 березня 2026 року

I. Сутнісний ракурс

Лорд Мансон

«Ключове питання полягає в тому, чи слід застосовувати помилку таким чином, щоб не враховувати обставини, які зазвичай є важливими для її застосування, просто тому, що сторони довірили свої операції комп'ютерам, які не можуть мати свідомості. **Закон має бути адаптований до нового світу алгоритмічних програм і штучного інтелекту таким чином, щоб отримати результати, яких розум і справедливість могли б очікувати.**

Впровадження комп'ютерів, безсумнівно, несе в собі ризики, але я не вважаю, що вони включають ризик бути зв'язаним алгоритмічним контрактом, який будь-хто, дізнавшись про нього, відразу побачить, що це може бути лише результатом якоїсь фундаментальної помилки. **Комп'ютери — це надомні працівники, а не господарі, чийм операціям сторони, як можна вважати, беззастережно підкорилися за таких незвичайних обставин» (пункт 197)**

Ostia, he highlighted how "to speak with these people, we must begin by knowing their reality as deeply as possible".

Pope Leo addresses priests from the Diocese of Rome (@Vatican Media)

No to homilies prepared with Artificial Intelligence

The Pope therefore invited the priests to enter into real life and called for vigilance when confronted with artificial intelligence and internet use. He warned against "the temptation to prepare homilies with Artificial Intelligence".

"Like all the muscles in the body, if we do not use them, if we do not move them, they die. The brain needs to be used, so our intelligence must also be exercised a little so as not to lose this capacity," he said. Moreover, "to give a true homily is to share faith," and AI "will never be able to share faith," he insisted.

"If we can offer a service that is inculturated in the place, in the parish where we are working, people want to see your faith, your experience of having known and loved Jesus Christ."

Папа запросив священників увійти в реальне життя та закликав до пильності щодо штучного інтелекту й використання інтернету. Він застеріг від «спокуси готувати проповіді за допомогою штучного інтелекту».

«Як і всі м'язи в тілі, якщо ми їх не використовуємо, якщо ми їх не рухаємо, вони помирають. Мозок потрібно використовувати, тож наш розум також потрібно трохи вправляти, щоб не втратити цю здатність», — сказав він. Крім того, «дати справжню проповідь — це поділитися вірою», а штучний інтелект «ніколи не зможе поділитися вірою», — наполягав він.

В контексті дискусій щодо перспективи заміни судочинства штучним інтелектом **Василь Крат** поставив питання: чи можна передати судовий розсуд алгоритмам? Він наголосив: машина – це що завгодно, але не суд, ШІ не може бути суддею.

Існує думка, що завдяки застосуванню штучного інтелекту на суддів, завантажених справами, очікує когнітивне розвантаження. Доповідач із цим не погодився, оскільки технології все одно не здатні повноцінно замінити роботу людини в суді. Коли ми перекладаємо складні завдання на ШІ, відбувається «когнітивне розвантаження» і ми втрачаємо здатність до критичного мислення та вирішення проблем.

 Щодо пропозицій віддати на розгляд ШІ лише типові справи Василь Крат зауважив, що таких справ не існує – кожна справа має свої унікальні відмінності. Крім того, він звернув увагу, що якщо в мовну модель завантажити файл із певними правовими висновками і дати їй завдання вибрати ключові аргументи, то щоразу вона видаватиме інакший результат, скільки б її не навчали. «І ми прагнемо передати судовий розсуд ШІ?», – риторично запитав Василь Крат.

 Василь Крат порівняв ШІ із джерелом підвищеної небезпеки. Він ще раз наголосив на неможливості передання суддівського розсуду ШІ. А вирішення справ, де суддівський розсуд не потрібний, за його словами, не є судочинством у класичному розумінні. Доповідач припустив можливість передачі відповідних справ програмі. «Але це не можна назвати впровадженням штучного інтелекту в судочинство», – зауважив він.

! Крім того, Василь Крат поставив запитання: наскільки ми готові жити і не думати? Зазначив, що до штучного інтелекту людей тягне можливість швидко знайти відповіді на складні питання та бути експертом з усіх питань. Суддя зазначив, що він завжди виступав за спеціалізацію у правничих професіях, особливо в інформаційному і технологічному світі, в якому ми живемо зараз. «Не може людина знати все. А поява ШІ призвела до того, що всі захотіли займатися всім», – сказав Василь Крат.

!!Доповідач також акцентував на необхідності убезпечити від експансії штучного інтелекту три ключові сфери – «трьох китів»: верховенство права, освіту та медіа. Він зауважив, що попри їх значущість зараз тривають спроби делегувати функції цих інституцій алгоритмам ШІ.

31.01.2026 року в газеті «Голос України» опубліковано Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX:

У разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, автор повинен повідомити про це в такому творі із зазначенням методики генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис згідно з вимогами щодо оформлення та/або оприлюднення відповідних академічних творів, визначених відповідним суб'єктом академічної діяльності (ч. 4 ст. 8).

На платформі SSRN опубліковано цікаву статтю [Bent Flyvbjerg «AI as Artificial Ignorance»](#).

Автор, зокрема, вказує, що штучний інтелект та маячня (у сильному філософському сенсі Гаррі Франкфурта) схожі в тому, що обидва надають перевагу риториці над правдою. Вони змішують правдиві, неправдиві та двозначні твердження таким чином, що важко відрізнити одне від іншого. Штучний інтелект звучить переконливо, навіть коли він помиляється.

Таким чином, сучасний штучний інтелект більше про переконання, ніж про правду. Це проблема, оскільки це означає, що штучний інтелект видає хибні та невіглаські результати. Наразі нам потрібно бути дуже скептичними щодо штучний інтелект.

🤖 Ми звикли до дискусій про права роботів у контексті наукової фантастики, але юристи ставили ці питання задовго до появи ChatGPT.

📌 Наприклад Lawrence B. Solum ще у 1992 році написав статтю «Legal Personhood for Artificial Intelligences» (<https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3447&context=nclr>), яка опублікована у North Carolina Law Review. По суті ця стаття залишається однією з найглибших спроб осмислити ШІ в категоріях цивільного права. Одним із найбільш цікавих аспектів статті є аналіз здатності ШІ виконувати функції довірчого власника. Чи може алгоритм нести фідучіарні обов'язки? Lawrence B. Solum пропонує вирішувати проблему відповідальності через legal engineering — конструювання умов трасту таким чином, щоб мінімізувати необхідність складних ціннісних суджень з боку ШІ. Зокрема, пропонуються механізми:

- 1 автоматичного припинення трасту у випадку судового позову;
- 2 залучення юриста для представництва в суді. Це демонструє, як цивільне право може адаптувати інструментарій до нових сутностей без радикальної зміни законодавства.

Штучний інтелект і судочинство

Опубліковано в №3 (781)

Стаття

Обговорення

Друкувати

Зберегти

текст

Василь Крат

суддя Верховного Суду, к.ю.н., доцент

Ігор Голубовський

помічник судді Верховного Суду

«Комп'ютери — це надомні працівники, а не господарі, чиїм операціям сторони, як можна вважати, беззастережно підкорилися за таких незвичайних обставин»

II. Сфери:

1.Спори пов'язані зі штучним інтелектом

2.Використання штучного інтелекту в судочиністві

Стівен Тейлер подав заявки на отримання патентів винаходи та зазначив, що винахідником є його машина під назвою «DABUS», а права на винахід повинні належати йому, оскільки ця машина його.

Реєстраційний орган зазначив, що «DABUS» не є особою, як це передбачено законом, і тому не може вважатися винахідником. Оскільки «DABUS» не є особою, вона не може передати права на патент особі. Власник «DABUS» не має права на винахід, зроблений його машиною. З урахуванням того, що заявник не усунув недоліків заявки (не вказав винахідника і відповідних причин, чому права на винахід повинні належати заявнику) заявка вважається відкликаною.

Суд першої інстанції вказав, що «DABUS» не є і не може бути винахідником у розумінні закону просто тому, що «DABUS» не є особою. Для отримання патенту необхідно подати заявку – і це має зробити особа. Тому абсолютно неможливо сказати, що просто тому, що DABUS щось винайшов і доктор Тейлер володіє «DABUS», доктор Тейлер має право на видачу патенту. Повинна бути або заявка винахідника (яка не може бути подана, оскільки «DABUS» не є винахідником і не особою), або винахідник має передати право на подачу заявки, що дозволило б доктору Тейлеру подавати заявку. Питання про те, чи можна власника/контролера машини зі штучним інтелектом, яка щось «винаходить», назвати винахідником, не обговорювалося. Доктор Тейлер категорично відмовився висунути цю заяву не лише тому, що вважав її поганою з юридичної точки зору, але, що важливіше, тому, що (з точки зору моралі) він вважав, що він незаконно приписує винахід, який не належить йому. Зрозуміло, що заявник вирішує, які аргументи наводити щодо патентних заявок.

■ Сьогодні в межах дискусії «Право sui generis на захисті «творів» ШІ» згадалася фраза зі «старенької» статті про нетиповість в цивільному праві: (https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5682/1/Krat_134.pdf) «... над правовою сферою невпинно тяжіє «данина» використання для правового регулювання суспільних відносин «класичних» правових засобів, під які «підлаштовуються» нові відносини».

■ По суті таким чином сконструйований правовий режим прав особливого роду (sui generis) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою (ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права»), які тільки подібні до авторського права, хоча по свої суті такими не є.

📌 Добра совість - це певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Такий стандарт поведінки поширюється й на здійснення суб'єктом прав особливого роду (sui generis) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, особливо в контексті розкриття інформації про те, що відповідний об'єкт є згенерованим.

Трохи про підготовку ШІ висновку судово-медичної експертизи

deLegal Tribune Online повідомляє, що Земельний суд Дармштадта відмовив у виплаті винагороди за експертний висновок, згенерований штучним інтелектом: аналіз ухвали.

 У цивільному провадженні Земельний суд Дармштадта призначив проведення судово-медичної експертизи. Після надходження матеріалів у суду виникли обґрунтовані сумніви щодо походження тексту. Дійшовши висновку, що документ згенеровано системою штучного інтелекту (ШІ), суд зменшив розмір належної експерту винагороди до 0 євро.

Трохи про підготовку ШІ висновок судово-медичної експертизи

 Цивільне процесуальне законодавство передбачає: якщо експерт не складає висновок особисто і не повідомляє про це, він позбавляється права на оплату. Земельний суд Дармштадта в рішенні від 10.11.2025 (справа № 19 O 527/16) створив прецедент, роз'яснивши, що це правило поширюється **не лише на делегування роботи третім особам (людям), а й на використання генеративного ШІ.**

 У цій справі суд залучив як експерта професора медицини. За наданий висновок експерт виставив рахунок на суму 2 374,50 євро. Однак при постановленні ухвали про розподіл витрат суд повністю відмовив у стягненні витрат за експертизу.

Трохи про підготовку ШІ висновку судово-медичної експертизи

 Суд виявив суттєві вади наданого документа: експерт не здійснив безпосереднього огляду позивачки, на поставлені питання надав відповіді без мотивувальної частини, а на подальші запити суду не зміг надати змістовних роз'яснень. Також залишалось нез'ясованим питання фактичного авторства тексту. **Змістовне наповнення висновку видалося суду сумнівним, що дозволило стверджувати про його генерування штучним інтелектом.**

 Підозри виникли вже через те, що експерт у самому тексті вказав свою повну адресу. Далі — постійні ідентичні повтори слів та структура речень, що складалася майже суцільно з простих речень з однаковим початком. Суд також вказав на помилки форматування та формулювання, які виглядали як запит на перевірку промпту (команди для ШІ) та його подальше «докручування». Це типові ознаки роботи нейромереж. Власний внесок лікаря у цей текст незрозумілий і, вочевидь, мінімальний.

Трохи про підготовку ШІ висновку судово-медичної експертизи

— Такі дії експерта суд розцінив як порушення обов'язку, передбаченого § 407а абз. 1 речення 2 Цивільного процесуального кодексу. Згідно з цією нормою, експерт зобов'язаний повідомити суд про неможливість особистого проведення експертизи. Оскільки висновок було складено не особисто (всупереч § 407а абз. 3 ЦПК), він визнаний непридатним для використання в доказуванні (недопустимим доказом).

* На підставі цього суд застосував положення § 8а абз. 2 Закону про винагороду та відшкодування в органах юстиції (JVEG) і зменшив суму виплати до 0 євро. Відповідно до п. 1 цієї норми, у разі порушення вимог ZPO оплата здійснюється лише в межах придатності висновку для використання. У даному випадку суд констатував повну відсутність такої придатності. Додатковою підставою став п. 2 § 8а абз. 2 JVEG, що стосується надання послуг неналежної якості. Головним критерієм неналежності суд визнав непроведення фізичного медичного огляду позивачки.

 Damien Charlotin створив AI Hallucination Cases (<https://www.damiencharlotin.com/hallucinations/>) – інтернет-ресурс на якому відстежує судові рішення у справах у всьому світі, де генеративний ШІ зпродукував «галюцинації».

AI Hallucination Cases

This database tracks legal *decisions*¹ in cases where generative AI produced hallucinated content – typically fake citations, but also other types of AI-generated arguments. It does not track the (necessarily wider) universe of all fake citations or use of AI in court filings.

While seeking to be exhaustive (**1093** cases identified so far), it is a work in progress and will expand as new examples emerge. This database has been featured in news media, and indeed in several decisions dealing with hallucinated material.²

Ухвала КАС ВС від 19.06.2025 у справі № 520/6119/23

 Посилання позивач на необхідність з його боку на використання платної версії ШІ лише у квітні 2025 року, підкреслює надзвичайно тривалу бездіяльність заявника протягом цілого року після закінчення строку на оскарження.

 Використання штучного інтелекту як допоміжного інструменту для формування правової позиції не є об'єктивною, непереборною перешкодою, що може виправдати пропуск процесуального строку. Принцип правової визначеності вимагає своєчасного та добросовісного користування процесуальними правами, а тому посилання сторони, що пропустила строк звернення до суду, необхідністю використання сучасних цифрових технологій, не може виступати безумовною підставою для поновлення такого строку. Труднощі у формуванні правової позиції є суб'єктивними обставинами, які не можуть слугувати умовою для ігнорування встановлених законом процесуальних строків.

 Позивач вважає таку обставину, як недбале ведення реєстрів, одночасно і предметом спору, і причиною невчасного звернення.

 На думку колегії суддів, предмет спору не може бути одночасно поважною причиною для пропуску строку звернення до суду щодо цього ж предмету. Цей аргумент є логічно хибним та не може звільняти скаржника від обов'язку вчиняти процесуальні дії у визначені процесуальним законом строки.

Постанова ККС ВС від 27.05.2025 у справі № 161/5016/21

Сторона захисту стверджує, що інкриміновані засудженому зображення були надіслані створеним ним штучним інтелектом (роботом) без його відома.

Суди попередніх інстанцій відхилили цю версію засудженого. Вони ґрунтували свій висновок про його причетність до злочинів не лише на факті надсилання дитячої порнографії програмними засобами, але й на діях засудженого, які ні в якому разі не могли бути результатом діяльності штучного інтелекту. Наприклад, засуджений встановив місце проживання потерпілої, куди неодноразово приїжджав та фотографував будинок; також він отримав інформацію про заклади, де вона навчалась та тренувалась, крім того передавав їй певні речі про що згадував у тому ж листуванні, в якому й були переслані порнографічні зображення.

За таких обставин Суд вважає, що у цій справі висновок про доведеність винуватості засудженого підтверджується дослідженими в судовому засіданні доказами, оціненими відповідно до статті 94 КПК з точки зору їх належності, допустимості, достовірності, а сукупності доказів - достатності для прийняття рішення.

Постанова КГС ВС від 08.07.2025 у справі № 925/496/24

 Технологію слід використовувати лише для підтримки та посилення верховенства права. Технологія може використовуватися лише для підтримки та допомоги судам і суддям у належному управлінні та визначенні проваджень. Ухвалення рішень має, явно чи неявно, здійснюватися лише суддями. Це не можна делегувати або виконувати за допомогою технології. Судова автономія повинна поважатися шляхом використання технологій.

 Натомість у справі, що розглядається, учасник використовує технологію штучного інтелекту не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки - з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків.

 Наведене узгоджується з правовою позицією, викладеною Верховним Судом в ухвалі від 08.02.2024 у справі № 925/200/22.

! Отже висновки суду апеляційної інстанції, про те, що відповідач фактично просить суд апеляційної інстанції спростувати чи підтвердити обставини встановлені судом першої інстанції, на підставі відповідей з окресленого питання, що згенерував штучний інтелект «ChatGPT», який не визнається як джерело достовірної науково доведеної інформації, на противагу висновкам, що були зроблені судом першої інстанції в судовому рішенні, є цілком правомірними.

Ухвала КАС ВС від 03.02.2026 у справі № 340/2365/25

Зазначені у касаційній скарзі номери справ та дати ухвалення постанов є вигаданими, а посилання на сформовані висновки - неправдивими. Суд зазначає, що аналогічна за змістом ситуація, пов'язана з використанням скаргником неіснуючої судової практики та вигаданих номерів справ, вже була предметом процесуальної оцінки Верховного Суду, зокрема в ухвалі від 15 січня 2026 року у справі №240/14153/24.

У вказаній ухвалі Верховний Суд звернув увагу, що характер таких посилань може свідчити про використання учасником справи допоміжних інструментів автоматизованої генерації тексту (штучного інтелекту) без належної перевірки достовірності отриманого результату, що, у свою чергу, призводить до наведення неточної або хибної інформації.

Незалежно від способу підготовки процесуального документа, відповідальність за достовірність наведених у ньому відомостей покладається виключно на особу, яка звертається до суду. Подання до суду касаційної скарги з посиланням на неіснуючі судові рішення свідчить про недобросовісне користування процесуальними правами та є порушенням статті 45 КАС України.

Як вижити в новій реальності: Чек-ліст

Верифікація: Перевіряйте кожне посилання та цитату.

Прозорість: Декларуйте використання ШІ у документах.

Конфіденційність: Не завантажуйте дані клієнтів у публічні чати.

Відповідальність: Пам'ятайте, що підпис ставить Людина.

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2024 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2024. 899 с. URL: <https://t.me/glossema/2441>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2025 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2025. 704 с. URL: <https://t.me/glossema/3223>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!